

DOI 10.29254/2077-4214-2018-4-2-147-209-212

УДК 378.14:616-083.8

Гасюк П. А., Дзецюх Т. І., Росоловська С. О., Воробець А. Б., Беденюк О. А.

НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ОСНОВ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ НЕВІДКЛАДНИХ СТАНАХ У ПРАКТИЦІ ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України» (м. Тернопіль)

p.gasyuk@gmail.com

Вступ. У сучасній стоматологічній практиці виникнення невідкладних станів досить поширене і прогнозоване явище. Пов'язано це з різними специфічними факторами амбулаторного стоматологічного прийому [1,2]. Необхідно звернути увагу на те, що це масовий вид амбулаторної медичної допомоги, знаходиться за зверненнями на другому місці після загальнотерапевтичного, і, зазвичай, часу для всебічного обстеження хворого не завжди вистачає. Спостерігається високий відсоток пацієнтів з наявністю супутньої соматичної патології [3,4].

Стоматологічне втручання у багатьох хворих проводиться при значному психо-емоційному напруженні, пов'язаному з довгостроково триваючим больовим синдромом, який обумовлює зниження порогу сприйняття подразнень і підвищує стрес-реакції організму до патологічного рівня [5]. Значна частина сьогоденних пацієнтів має негативні емоційні спогади про відвідування стоматологічного кабінету в минулому. Крім усього іншого, не слід забувати і про можливість токсичної дії анестезуючих препаратів, здатних викликати тяжкі ускладнення, небезпечні для життя пацієнта.

Кожен лікар-стоматолог повинен вміти розпізнати невідкладні стани, що зустрічаються найчастіше і вміти надати першу лікарську допомогу. Проте, у ряді випадків стоматолог виявляється не в змозі допомогти пацієнтові. Це пов'язано з відсутністю практичної та моральної підготовки фахівця до виникнення екстреної ситуації [6,7]. Найчастіше лікар-стоматолог, зіткнувшись одного разу з цією проблемою, відчувши паніку і особисту нездатність контролювати ситуацію, відмовляється від проведення анестезії чи інших втручань, передоверяючи їх іншій особі, або змінює спеціалізацію.

Усього цього можна уникнути, досконально вивчивши найбільш поширені невідкладні стани, їх клініку, діагностику та надання першої лікарської допомоги в симульованих ситуаціях. Лише коли лікар поетапно знає кожен свій крок при виникненні того чи іншого ускладнення, тільки тоді він може спокійно і впевнено вести прийом пацієнтів.

Відповідно до існуючих нормативних документів у кабінеті лікаря-стоматолога повинна бути медична укладка з набором медикаментів для термінової корекції ряду невідкладних станів. На лікаря-стоматолога поширюються всі вимоги як на медичного працівника з надання екстреної медичної допомоги, що закріплено у відповідній освітньо-кваліфікаційній характеристиці [8,9]. Все це зумовлює потребу вдосконалення підготовки лікаря-стоматолога з питань

невідкладних станів, які можливі в умовах, як індивідуального прийому пацієнта, так і у поліклініці чи стаціонарі.

Мета роботи: проаналізувати існуючий стан підготовки студентів-стоматологів з питань невідкладних станів у практиці лікаря-стоматолога і намітити основні напрямки його вдосконалення.

Основна частина. В Освітньо-кваліфікаційній характеристиці спеціаліста за спеціальністю 7.110106 «Стоматологія» напряму підготовки 1101 «Медицина», виходячи з виробничих функцій, типових задач діяльності та умінь, якими повинен володіти випускник вищого медичного закладу за зазначеним фахом, вказано:

– діагностування невідкладних станів: за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, у лікувальній установі та ін.), в умовах нестачі інформації та обмеженого часу, використовуючи стандартні методики огляду та дані можливого анамнезу, знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини поставити діагноз;

– визначення тактики надання екстреної медичної допомоги: за будь-яких обставин, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, на підставі діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу за допомогою стандартних схем визначити тактику надання екстреної медичної допомоги;

– надання екстреної медичної допомоги: за будь-яких обставин, використовуючи знання про людину, її органи та системи, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення, на підставі діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу згідно з визначеною тактикою, використовуючи стандартні схеми, надавати екстрену медичну допомогу.

У відповідному додатку до Освітньо-кваліфікаційної характеристики перераховано перелік невідкладних станів, лікувати які повинен вміти випускник стоматологічного факультету: асфіксія, гіпертонічний криз, гостра дихальна недостатність, гостре отруєння, електротравма, зовнішні кровотечі, зупинка кровообігу і дихання, коми, набряк гортані, набряк Квінке, непритомність, переохолодження, утоплення, шоки.

Відповідно до кваліфікаційних вимог, визначених в Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників охорони здоров'я, затвердженому Наказом МОЗ від 29.03.2002 р. № 117, до завдань і обов'язків лікаря-стоматолога належить надання не-

відкладної стоматологічної допомоги не лише при гострих запальних процесах, травматичних пошкодженнях, кровотечах, а також при гострому коронарному синдромі, порушенні ритму, анафілактичному шоці, гострій серцевій та дихальній недостатності, гіпоксії, набряку гортані, при потрапленні сторонніх тіл у дихальні шляхи, гіпертензивному синдромі, колапсі, раптовій серцевій смерті тощо. Слід пам'ятати, що третина пацієнтів, у яких дійде до інфаркту, вмирає до прибуття швидкої.

Найкращі результати в лікуванні різкої зупинки кровообігу дає негайно розпочата реанімація, але, якщо це можливо, цьому краще запобігти. Причиною багатьох зупинок кровообігу в перебігу є ішемічна хвороба серця. Тому важливо, щоб лікар вмів розпізнати і оцінити стан пацієнта, а також розпочати негайне лікування, яке зменшить ризик появи зупинки серця та смерті пацієнта на амбулаторному прийомі.

Медична допомога при невідкладних станах в безпечній для лікаря ситуації повинна надаватись лікарем завжди, незалежно від того, чи лікар на своєму робочому місці, чи він у відпустці, чи просто випадково опинився біля людини у критичному стані за єдиної умови, якщо лікар не знаходиться з іншим пацієнтом, здоров'я якого може погіршитись під час надання невідкладної допомоги постраждалому в невідкладному стані.

«Основи законодавства України про охорону здоров'я» в ст. 80 визначають, що «особи, винні у порушенні законодавства про охорону здоров'я, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством». Кримінальний кодекс України в статтях 139 і 140 встановлює відповідальність за ненадання медичної допомоги хворому медичним працівником і неналежне надання медичної допомоги медичним працівником відповідно. Узагальнюючи норми чинного законодавства, відповідальність настає у зв'язку із ненаданням без поважних причин на місці події (невідкладного стану) необхідної медичної допомоги або необґрунтованої відмови у її наданні, а також несвоєчасне надання екстреної медичної допомоги або створення перешкод у її наданні.

Оскільки питання вивчення невідкладних станів студентами стоматологічного факультету необхідно вдосконалити, пропонуємо запровадити новітні методику симуляційного навчання в стоматології.

Новітня методика симуляційного навчання в стоматології передбачає формування вмінь і навичок практичного застосування набутих теоретичних знань шляхом індивідуального виконання студентом завдань визначення загальної тактики, діагностики та лікування симульованих пацієнтів у змодельованій ситуації невідкладного стану.

Змодельована ситуація невідкладного стану – це сценарій, при якому на конкретній особі (симулянт), чи манекені за допомогою додаткових технічних засобів імітується певний невідкладний стан. Завдання студента чи групи студентів полягає у виконанні в реальному часі стандартного алгоритму організаційних і діагностичних дій, визначенні симптомів, їх аналізу і узагальнення, констатації наявності невідкладного стану та застосування відповідного протоколу, за яким слід надати екстрену медичну допомогу. При цьому кожен студент навчальної групи повинен відпрацювати сценарій того чи іншого невідкладного стану,

передбаченого планом заняття, або самостійно, або у групі (лідер, учасник). Сценарії включають невідкладні стани, які можуть виникнути у практичній діяльності на прийомі в лікаря-стоматолога. Для реалізації цих сценаріїв профільна кафедра укомплектується засобами для навчання і унаочнення (манекени, муляжі, вироби медичного призначення та ін.) не нижче рекомендованого стандарту. Проведення практичних занять передбачено у складі навчальної групи не більше 10-12 чоловік.

Виходячи з наведеного, стає зрозумілим, що на прийомі лікар-стоматолог може виконати тільки певний доступний елемент протоколу з медицини невідкладних станів відповідно до типових невідкладних станів, які найчастіше виникають на прийомі.

Для забезпечення навчального процесу необхідно викристалізувати із протоколів надання екстреної медичної допомоги при зазначених невідкладних станах ті кроки, які є обов'язковими для виконання лікарем-стоматологом до прибуття виїзної бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги, сформувати відповідні переліки медикаментів та виробів медичного призначення.

Наступним кроком є створення кабінету симуляційного навчання з невідкладних станів у практиці лікаря-стоматолога. Кабінет повинен включати всі атрибути стандартного кабінету для стоматологічного прийому з наступним додатковим обладнанням:

- манекен для базових реанімаційних заходів (для відпрацювання техніки натискання на грудну клітку, штучної вентиляції легень, техніки забезпечення прохідності верхніх дихальних шляхів методами закидання голови і висування нижньої щелепи вперед, штучної вентиляції легень рот-до-рота, рот-до маски, мішок АМБ-маска);

- манекен дихальних шляхів (для відпрацювання техніки забезпечення прохідності дихальних шляхів методами встановлення рото- і носогорлової трубок, ларингеальної маски, ларингеальної трубки, комбітубу, штучної вентиляції легень мішок АМБУ);

- манекен для конікопункції і конікотомії (для відпрацювання техніки забезпечення прохідності верхніх дихальних шляхів методами конікопункції і конікотомії);

- манекен руки для катетеризації вен;

- небулайзер;

- розхідні матеріали (рукавичка, маски, системи для переливання, шприци, медикаменти тощо).

На наш погляд доцільним вже тепер вчити студентів пульсоксиметрії, експрес-визначенню вмісту глюкози у сироватці крові, автоматичній зовнішній дефібриляції.

Висновок. Важливим елементом освітньо-кваліфікаційної характеристики лікаря-стоматолога є вміння надавати екстрену медичну допомогу при типових невідкладних станах, які можливі в його медичній практиці. Підготовку доцільно організувати у спеціальному кабінеті симуляційного навчання із використанням адекватних засобів (манекенів і тренажерів). Питання вивчення невідкладних станів студентами стоматологічного факультету необхідно вдосконалити та запровадити новітні методику симуляційного навчання в стоматології.

Література

1. Kupnovyts'ka IH, Kononenko YuH, Neyko NV, Rozhko MM. Nevidkladni stany na ambulatornomu pryymy u stomatoloaha. Vinnytsya: Nova knyha; 2017. 288 s. [in Ukrainian].
2. Skrypnik IM, Skrypnikov PM, Bohashova LYa, Hopko OF. Nevidkladni stany u stomatolohichniy praktytsi: navchal'nyy posibnyk dlya zakladiv pislyadyplomnoyi osvity. Kyiv: VSV «Medytsyna»; 2013. 266 s. [in Ukrainian].
3. Krylyuk VO, Hur'yev SO, Iskra NI, Hudyma AA, Surkov DM, Dzetsyukh TI. Ekstrena medychna dopomoha travmovanym na dohospital'nomu etapi: navchal'nyy posibnyk dlya studentiv vyshchykh navchal'nykh zakladiv. Kyiv: Vseukrayins'ka hromads'ka orhanizatsiya «Vseukrayins'ka rada reanimatsiyi (resusytatsiyi) ta ekstrenoyi medychnoyi dopomohy»; 2017. 400 s. [in Ukrainian].
4. Zhdan VM, Bobyr'ov VM, Sheshukova OV, Bilash SM, Lokhmatova NM, Sharbenko TV. Suchasni pidkhody do zabezpechennya yakisnoyi osvity likariv-stomatolohiv. Medychna osvita. 2013;(2):65-8. [in Ukrainian].
5. Malamed SF. Medical emergencies in dental office, 6th ed. St. Louis: Mosby Elsevier; 2007. 556 p.
6. Hasiuk PA, Skakun LM, Pudiak VY. Application modern innovative technologies for design educational process of dentists. The Unity of Sc. 2015;2:26-8.
7. Hasiuk PA, Rosolovska SO, Boytsaniuk SI. Features the introduction of e-learning the study of prosthetic dentistry. Clin. Dent. 2015;2:17-9.
8. Hasiuk PA, Demkovych AY, Rosolovska SO, Vorobec AB, Radchuk VB, Bedeniuk OA. Specific of teaching selective discipline at the department of prosthetic dentistry for foreign students of the second year study. World of Medicine and Biology. 2018;1(63):202-4.
9. Willis J. Brain – based teaching strategies for improving students memory, learning, and test-taking success. Childhood Education. 2008;83(5):313-6.

НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ СТУДЕНТАМИ СТОМАТОЛОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ОСНОВ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ НЕВІДКЛАДНИХ СТАНАХ У ПРАКТИЦІ ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА**Гасюк П. А., Дзецюх Т. І., Росоловська С. О., Воробець А. Б., Беденюк О. А.**

Резюме. У статті показано, що важливим елементом освітньо-кваліфікаційної характеристики лікаря-стоматолога є вміння надавати екстрену медичну допомогу при типових невідкладних станах, які можливі в його медичній практиці. В освітньо-кваліфікаційній характеристиці спеціаліста за спеціальністю 7.110106 «Стоматологія» напряму підготовки 1101 «Медицина», виходячи з виробничих функцій, типових задач діяльності та умінь, якими повинен володіти випускник вищого медичного закладу за зазначеним фахом, вказано: діагностування невідкладних станів, визначення тактики надання екстреної медичної допомоги, надання екстреної медичної допомоги.

Підготовку доцільно організувати у спеціальному кабінеті симуляційного навчання із використанням адекватних засобів (манекенів і тренажерів). Манекен для базових реанімаційних заходів; манекен дихальних шляхів; манекен для конікопункції і конікотомії; манекен руки для катетеризації вен; небулайзер; розхідні матеріали (рукавичка, маски, системи для переливання, шприци, медикаменти тощо).

Новітня методика симуляційного навчання в стоматології передбачає формування вмінь і навичок практичного застосування набутих теоретичних знань шляхом індивідуального виконання студентом завдань визначення загальної тактики, діагностики та лікування симульованих пацієнтів у змодельованій ситуації невідкладного стану. Змодельована ситуація невідкладного стану – це сценарій, при якому на конкретній особі (симулянт), чи манекені за допомогою додаткових технічних засобів імітується певний невідкладний стан.

Питання вивчення невідкладних станів студентами стоматологічного факультету необхідно вдосконалити та запровадити новітні методики симуляційного навчання в стоматології.

Ключові слова: освітньо-кваліфікаційна характеристика, невідкладні статі, стоматологія.

НЕОБХОДИМОСТЬ ИЗУЧЕНИЯ СТУДЕНТАМИ СТОМАТОЛОГИЧЕСКИХ ФАКУЛЬТЕТОВ ОСНОВ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ЭКСТРЕННОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ПОМОЩИ ПРИ НЕОТЛОЖНЫХ СОСТОЯНИЯХ В ПРАКТИКЕ ВРАЧА-СТОМАТОЛОГА**Гасюк П. А., Дзецюх Т. И., Росоловская С. А., Воробец А. Б., Беденюк А. А.**

Резюме. В статье показано, что важным элементом образовательно-квалификационной характеристики врача-стоматолога является умение оказывать экстренную медицинскую помощь при типичных неотложных состояниях, которые возможны в его медицинской практике. В образовательно-квалификационной характеристике специалиста по специальности 7.110106 «Стоматология» направления подготовки 1101 «Медицина», исходя из производственных функций, типичных задач деятельности и умений, которыми должен обладать выпускник высшего медицинского учреждения по указанной специальности, указано: диагностирование неотложных состояний, определения тактики оказания экстренной медицинской помощи, оказание экстренной медицинской помощи.

Подготовку целесообразно организовать в специальном кабинете симуляционного обучения с использованием адекватных средств (манекенов и тренажеров). Манекен для базовых реанимационных мероприятий; манекен дыхательных путей манекен для конікопункції и конікотомии; манекен руки для катетеризации вен небулайзер; расходные материалы (перчатка, маски, системы для переливания, шприцы, медикаменты и т. д.).

Новейшая методика симуляционного обучения в стоматологии предусматривает формирование умений и навыков практического применения приобретённых теоретических знаний путем индивидуального исполнения студентом задач определения общей тактики, диагностики и лечения смоделированной пациентом в смоделированной ситуации неотложного состояния. Смоделированная ситуация неотложного состояния – это сценарий, при котором на конкретной особе (симулянте), или манекене с помощью дополнительных технических средств имитируется определённое неотложное состояние.

Вопросы изучения неотложных состояний студентами стоматологического факультета необходимо усовершенствовать и внедрить новейшие методики симуляционного обучения в стоматологии.

Ключевые слова: образовательно-квалификационная характеристика, неотложные состояния, стоматология.

THE NECESSITY STUDY OF EMERGENCIES IN DENTISTRY BY STUDENTS OF DENTAL FACULTIES

Hasiuk P. A., Dzetsiukh T. I., Rosolovska S. O., Vorobets A. B., Bedeniuk O. A.

Abstract. The article shows that an important element of the educational and qualification characteristics of a dentist is the ability to provide emergency medical care in typical emergency situations that are possible in his medical practice. In the educational and qualification characteristics of the specialist in the specialty 7.110106 "Stomatology", the areas of training 1101 "Medicine", based on production functions, typical tasks of the activity and skills that a graduate of a higher medical institution should have in this specialty, is indicated: diagnosis of emergency conditions, emergency medical care, emergency medical care.

It is advisable to organize training in a special cabinet of simulation training using adequate means (manikins and simulators). Dummy for basic resuscitation measures; mannequin of the respiratory tract, manikin for conic puncture and conicotomy; mannequin hand for catheterization of veins nebulizer; consumables (gloves, masks, transfusion systems, syringes, medicines, etc.).

The newest method of simulation training in dentistry provides for the development of skills and practical applications of acquired theoretical knowledge by individual student performance of the tasks of determining the overall tactics, diagnosis and treatment of simulated patients in the simulated situation of an emergency condition. The situation of an emergency condition is simulated - this is a scenario in which a specific emergency state is imitated by a specific person (a simulator) or a dummy using additional technical means.

The study of emergency conditions by students of the stomatological faculty needs to improve and introduce the newest methods of simulation training in dentistry.

Key words: The educational and qualification characteristics, emergencies, dentistry.

*Рецензент – проф. Білаш С. М.
Стаття надійшла 08.10.2018 року*

DOI 10.29254/2077-4214-2018-4-2-147-212-216

УДК 316.612:614.253.1

Дудченко М. А., Маслова А. С., Дудченко М. А., Третяк Н. Г., Сорокина С. И.

САМОВОСПИТАНИЕ ВРАЧА КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПРИГОДНОСТИ

Украинская медицинская стоматологическая академия (г. Полтава)

Dudchenkomax@gmail.com

Медицина стала престижной профессией и молодежь стремится поступить для учебы именно в медицинское учебное заведение. Однако, согласно социологическим опросам, только половина студентов уверены в правильности выбора медицинского вуза, четверть – только частично, остальные или не смогли дать точного ответа на вопрос, или же считают выбор случайным. И уже по окончании вуза около 10% выпускников считали, что если бы снова выбирали вуз, то в медицинский не пошли бы.

Объяснение такого изменения отношения к врачебной профессии следует искать в самой сущности врачевания. Все хорошо осознают, что врач постоянно имеет дело с беззащитными от болезней пациентами, доверяющими ему не только здоровье, но и жизнь, веря в силу врачебного исцеления [1,2].

Профессия врача является тяжелой, напряженной, трудной и не всегда приятной [3].

К сожалению, гуманность как свойство характера, присуща не каждому человеку. Поскольку отсутствуют четкие критерии, характеризующие призвание к медицине, то целесообразно говорить о профессиональной пригодности, об основных нравственных, моральных, этических нормах, которые в любом обществе сливаются в представление о человеке со всеми его положительными качествами. Однако все эти черты характера распознаются только в процессе трудовой деятельности. В процессе учебы не у каждо-

го студента удастся определить указанные черты поведения [3].

Каждый выпускник получает диплом врача и сертификат на право врачевания. Дальше стоят врач и перед ним больной человек. Между ними «стоит мрак неизвестности». Великий клиницист прошлого М.Я. Мудров говорил, что «посредственный врач более вреден, чем полезен. Больные оставленные на природе выздорoveют, а тобою использованные умрут». В такой ситуации находятся тысячи больных. Придерживаясь вывода М.Я. Мудрова, можно утверждать, что среди посредственных врачей блуждают потенциальные преступники.

Естественно, эту тупиковую задачу легче всего решать путем отбора студентов методом отчисления по «непригодности», но половину студентов отчислить невозможно. Остается только единственный метод – воспитание лучших качеств врача в процессе обучения преподавателями и самовоспитание студентов [4,5]. Однако для самовоспитания необходимо, чтобы студент, да и будущий врач, глубоко осознал потребность в приобретении знаний и умений, необходимых для врача – профессионализм – методом тяжелого труда, используя силу воли и целенаправленность. Весь преподавательский состав вуза должен упорно способствовать этому процессу.

История отечественной медицины насыщена самоотверженностью и героизмом. Подвиги медиков